ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

УДК 339.9:629.3

Букрєєва О. С., Рибалко І. В.

ПРОБЛЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми технічного регулювання безпеки колісних транспортних засобів; виявлено відсутність законодавчих вимог щодо цього; встановлено необхідність створення відповідного технічного регламенту; розроблено зміст проекту технічного регламенту безпеки колісних транспортних засобів відповідно до вимог Європейського Союзу; виділено основні вимоги щодо безпеки, яким мають відповідати колісні транспортні засоби за їх категоріями.

***Ключові слова**: колісні транспортні засоби, технічний регламент, безпека, вимоги щодо безпеки, директива.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Колісні транспортні засоби (КТЗ) є важливим складником національної інфраструктури. Згідно з даними Державної служби статистики України (http://www.ukrstat.gov.ua) за 2016 рік перевезення вантажів автомобільним транспортом становить близько 60 %, а пасажирів – 42 %. Водночас за останні 10 років кількість загиблих у ДТП значно не змінилася та залишається на рівні близько 11 %. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (http://www.who.int) цей показник у 2–6 разів більший в Україні порівняно з країнами ЄС. Цей факт свідчить про недостатність та неефективність заходів щодо убезпечення КТЗ. Серед таких заходів важливе місце посідає технічне регулювання (ТРя).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виконання умов Угоди про асоціацію з ЄС вимагає від України реформування національної системи ТРя, щоб інтегруватися в європейський економічний простір. Шляхи цього процесу викладено в [1]. Серед них у галузі оцінки відповідності основними пунктами є прийняття закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та встановлення дати відміни обов'язкової сертифікації продукції. Наступні етапи й ступінь їх реалізації простежено в [2]. У [3] аргументовано економічний та законодавчий аспект вимоги імплементації Україною системи ТРя ЄС для усунення технічних бар'єрів у торгівлі та для завершення перехідного періоду.

Крім того, європейським правилам ТРя і стандартизації та поступовому запровадженню їх в Україні приділено увагу в [4], де числі зокрема й проаналізовано розвиток системи ТРя ЄС. Автор аналізує переваги та недоліки «старого підходу» (за яким європейські директиви встановлювали конкретні технічні вимоги до видів продукції), визначає роль «нового підходу» (гармонізаційне законодавствойа стандартизація, поширення директив на типи виробів та горизонтальні ризики) й «глобального підходу» (надійні процедури оцінювання відповідності), а також зазначає, що «нова законодавча основа», введена у 2008 р., завершила формування законодавства ЄС з усіма потрібними елементами для ефективного оцінювання відповідності, акредитації та ринкового нагляду, охоплюючи контроль продукції, що надходить з-за меж ЄС. Отже, встановлено, що для запровадження європейської системи ТРя необхідно насамперед застосовувати «нову законодавчу основу».

Однак у [5, с. 2] вказано, що в деяких галузях (зокрема автомобілів) досі

використовують певні директиви «старого підходу», мотивуючи це міжнародними традиціями та/або угодами, які заборонено змінювати в односторонньому порядку. Підтвердженням цього є регламент ЄС № 661/2009 про вимоги до затвердження типу для забезпечення загальної безпеки автотранспортних засобів, їх причепів та систем, компонентів та окремих технічних пристроїв, призначених для цього, а також Директива 2007/46/ЄС щодо встановлення рамок для затвердження автотранспортних засобів та їх причепів, а також систем, компонентів та окремих технічних підрозділів, які призначено для таких транспортних засобів [6, 7].

Для подальшого дослідження визначимо поточний стан національного ТРя безпеки КТЗ.

Аналіз законодавства. Згідно з Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» технічні регламенти (ТРт) приймають для захисту життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорони довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захисту майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману [8].

В Україні наразі чинні два ТРт, які стосуються КТЗ: про технічне обслуговування і ремонт [9] та про вимоги до автомобільних бензинів та дизельного палива [10]. ТРт [9] визначає вимоги до виконавця технічного обслуговування й ремонту КТЗ, їх складових частин (систем) та надаваних ним послуг (виконуваних робіт), до інформаційного забезпечення, до документації, а також до оцінки відповідності таких послуг, застосовуваних засобів технічного обслуговування та ремонту, виробничих споруд і будівель, персоналу. При цьому виконавець самостійно оцінює відповідність надаваних ним послуг вимогам цього ТРт. ТРт [10] встановлює вимоги до автомобільних бензинів та дизельного палива, що виробляють, вводять в обіг та реалізують на території України. Він також містить вимоги щодо обігу палива на ринку, їх позначення, характеристик, вимоги щодо якості палив та оцінки відповідності, забезпечення відповідності вимогам якості та безпеки палив. Крім того, у план розроблення ТРт на 2017 рік, затверджений Мінекономрозвитку України, внесено ТРт щодо обмеження викидів легких органічних сполук внаслідок використання органічних розчинників у певних лакофарбових матеріалах ремонтного фарбування автотранспортних засобів [11].

Отже, наразі в Україні немає ТРт з вимогами щодо безпеки КТЗ. У цьому разі виробники та споживачі мають керуватися законом України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», дія якого поширюється на всю продукцію, стосовно якої ТРт не встановлено спеціальні вимоги щодо забезпечення її безпечності [12]. Згідно з ним безпечною нехарчовою продукцією є будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаютьс прийнятними й не створюють загрози суспільним інтересам, з урахуванням її характеристик, впливу на іншу продукцію, попереджень та застережень споживання. Крім того, цей закон містить загальну вимогу щодо безпечності продукції – виробники зобов'язані вводити в обіг лише безпечну продукцію, яку вважають такою, якщо вона відповідає вимогам щодо забезпечення безпечності продукції, встановленим законодавством [12].

Однак наразі в Україні немає встановлених законодавством, обов'язкових для виконання вимог щодо безпеки КТЗ. Ці обставини ускладнюють виконання вимог чинного законодавства, а також не створюють умов для імплементації в Україні досвіду технічного регулювання ЄС.

Тому **метою** статті є надання пропозицій щодо змісту ТРт безпеки КТЗ відповідно до нового підходу, глобального підходу та нової законодавчої основи.

Проект ТРт. Спираючись на принципи «нового підходу», «глобального підходу» та нової законодавчої основи, що їх викладено у [5, 13], а також користуючись рекомендаціями [4], виділимо основні положення, що їх має містити ТРт безпеки КТЗ.

1. Сфера використання. ТРт має встановлювати вимоги до КТЗ щодо захисту життя або здоров'я людини, захисту тварин або рослин, а також майна та охорони навколишнього природного середовища, процедуру оцінки їх відповідності та вимоги до їх обігу на ринку України та/або введення в експлуатацію. ТРт має поширюватися на сімейство виробів – КТЗ. Згідно з Законом України «Про автомобільний транспорт» КТЗ – транспортний засіб, призначений для руху безрейковими дорогами, який використовують для перевезення людей і/або вантажів, а також перевезення і приводу під час руху чи на місці встановленого на ньому обладнання чи механізмів для виконання спеціальних робочих функцій, допущений до участі в дорожньому русі [14]. Класифікація КТЗ – згідно з наказом Міністерства інфраструктури України [15] та постановою Кабінету Міністрів України [16].

2. Введення в обіг. До введення в обіг виробник має забезпечити відповідність КТЗ вимогам щодо безпеки, провести процедури з її оцінки, підготувати технічну документацію та інструкції, скласти декларацію та нанести знак відповідності. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в галузі стандартизації, складає перелік національних стандартів, добровільне застосування яких надає презумпцію відповідності вимогам ТРт.

3. Процедура оцінки відповідності. Якщо КТЗ вироблено відповідно до національних стандартів, добровільне застосування яких надає презумпцію відповідності вимогам ТРт, під час проведення оцінки відповідності КТЗ виробник має застосовувати модулі оцінки відповідності згідно з постановою Кабінету Міністрів України [17], а саме модулі А (внутрішній контроль), В (перевірка типу) та Н (цілковите забезпечення якості).

4. Призначені органи оцінки відповідності. Оцінку відповідності вимогам ТРт мають проводити призначені органи згідно з постановою Кабінету Міністрів України [18].

5. Вимоги щодо безпеки. Загальні основні вимоги щодо безпеки КТЗ мають містити суттєві експлуатаційні характеристики та вимоги щодо функціювання: безпека конструкції й технічного стану, пасивна безпека дітей, повітряні подушки та ремені безпеки, кріплення та вібрація сидіння, підголівники, попередження пожежі, безпечні стекла, шум машин, стійкість (динамічна, курсова, поперечна), задні та бічні захисні пристрої, пристрої освітлювальні, сигнальні та маркувальні, керованість, пристрої гальмування, шини, електромагнітна сумісність, символи для органів керування, індикаторів та сигнальних пристроїв, каталітичні нейтралізатори, ергономічні вимоги до робочого місця водія.

Крім того, регламент ЄС № 661/2009 пропонує загальні вимоги щодо безпеки КТЗ категорій M, N, O, що їх наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Загальні вимоги щодо безпеки КТЗ категорій [6]

Вимога	Застосування									
	M1	M2	M3	N1	N2	N3	O1	O2	O3	O4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Паливні баки / задні захисні пристрої	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Задня пластина реєстрації	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Зусилля рульового керування	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Дверні замки	x			x	x	x				
Звукове попередження	x	x	x	x	x	x				
Опосередковані пристрої зору	x	x	x	x	x	x				
Гальмування	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Електромагнітна сумісність	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Внутрішня фурнітура	x									
Протиугінні пристрої	x	x	x	x	x	x				

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Захисне рульове керування	x	x	x							
Міцність сидіння	x	x	x	x	x	x	x			
Зовнішні виступи	x									
Спідометр	x	x	x	x	x	x	x			
Знак відповідності	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Кріплення ременів безпеки	x	x	x	x	x	x	x			
Пристрої освітлення та світлової сигналізації	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Світловідбивачі	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Підфарники, габаритні вогні, стоп-сигнали, покажчики повороту, пристрої освітлювання заднього номерного знака	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Індикатори напрямку	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Світловідбивачі задніх реєстраційних знаків	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Фари	x	x	x	x	x	x				
Передні протитуманні фари	x	x	x	x	x	x				
Буксирувальні гаки	x	x	x	x	x	x				
Задні протитуманні фари	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Реверсивні лампи	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Стоянкові лампи	x	x	x	x	x	x				
Ремені безпеки та утримувальні системи	x	x	x	x	x	x				
Оглядовість	x									
Ідентифікація органів контролю, контрольних сигналів та індикаторів	x	x	x	x	x	x				
Системи розморожування / розсіювання туману	x	x	x	x	x	x				
Системи омивання	x	x	x	x	x	x				
Системи опалення	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Колісні диски	x									
Підголівники	x									
Бічний захист					x	x			x	x
Системи захисту від розбризкування з-під коліс					x	x			x	x
Безпечне скління	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Шини	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Пристрої обмеження швидкості		x	x		x	x				
Маса і розміри	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Зовнішні виступи кабін				x	x	x				
З'єднувальні муфти	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Займистість			x							
Конструкція автобусів		x	x							
Захист у разі лобового зіткнення	x									
Захист у разі бічного зіткнення	x			x						

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Транспортні засоби, призначені для перевезення небезпечних вантажів				x	x	x	x	x	x	x
Передній протипідкатний брус					x	x				

Крім того, ТРт має містити додаткові вимоги щодо безпеки КТЗ залежно від їх категорії:

L1 (двоколісний мопед), L2 (триколісний мопед), L3 (мотоцикл), L4 (мотоцикл з бічним причепом), L5 (мототрицикл), L6 (легкий мотоквадрацикл), L7 (мотоквадрацикл) – шини, захисний одяг, органи керування, ланцюги, глушники.

M1 (пасажирський КТЗ до 8 сидінь) – оснащення індикатором перемикання передач.

M2 (пасажирський КТЗ до 8 сидінь, до 5 т), M3 (пасажирський КТЗ до 8 сидінь, понад 5 т) – використання вогнестійких матеріалів для виготовлення кузова, безпечний доступ під час надзвичайних ситуацій, наявність доступу для людей з обмеженими можливостями, оснащення системами екстреного гальмування та контролю тиску в шинах.

N1 (вантажний КТЗ до 3,5 т), N2 (вантажний КТЗ від 3,5 до 12 т), N3 (вантажний КТЗ понад 12 т), O1 (причеп до 0,75 т), O2 (причеп від 0,75 до 3,5 т), O3 (причеп від 3,5 до 10 т), O4 (причеп понад 10 т) – зведення до мінімуму ризику травмування через недовантаження під час аварії, кабіна водія має бути захищеною для зменшення можливого травмування в разі зіткнення, атмосферні викиди не мають зменшувати видимість для водіїв інших КТЗ.

M1 – M3, N1 – N3, O3 та O4 має бути оснащено електронною системою контролю стійкості.

N2 та N3 також мають бути оснащені системами екстреного гальмування.

6. Маркування знаком відповідності. Якщо доведено, що КТЗ відповідає вимогам ТРт, їх має бути промарковано національним знаком відповідності, форма, опис та правила нанесення якого наведено в [19].

7. Вимоги до технічної документації. Кожний КТЗ має супроводжуватися комплектом технічної документації, а також інструкціями з урахуванням можливого використання їх не за призначенням та на рівні загальної освіти користувача. Крім того, в інструкції має бути вказано контакти виробника, позначення КТЗ, загальний опис, кресленики або схеми, необхідні для експлуатації, порядок експлуатації, заходи щодо безпеки, залишкові ризики, специфікації запасних частин, порядок дій в разі аварій.

8. Вимоги до складання декларації. Декларація відповідності вимогам ТРт має містити повну назву й адресу заявника, його представника та призначеного органу, ідентифікаційні дані КТЗ, інформацію про відповідність ТРт та, за необхідності, перелік національних стандартів, персональні дані уповноваженої особи заявника. Державний нагляд за задекларованими КТЗ мають здійснювати уповноважені органи за процедурами, викладеними у Законі України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [20].

Висновки. Проведене дослідження висвітлило недоліки ТРя у галузі убезпечення КТЗ. Законодавство вимагає від виробників уводити в обіг лише безпечну продукцію, яка відповідає вимогам правових норм. Однак таких норм щодо безпеки КТЗ немає. Тому виникла потреба в належному ТРт, який, у свою чергу, має імплементувати досвід європейських країн та відповідати тенденціям «нової законодавчої основи» щодо ТРя ЄС. У зв'язку з цим розроблено пропозиції щодо змісту цього ТРт, основні розділи якого мають містити сферу використання, введення в обіг, процедури оцінки відповідності та призначені органи, суттєві вимоги щодо безпеки, вимоги до технічної документації, складання декларації та маркування знаком відповідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щодо реформування системи технічного регулювання відповідно до вимог законодавства ЄС та торгівлі України: За матеріалами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2015. – № 1. – С. 3–5.
2. Заходи щодо реформування системи технічного регулювання в Україні: За матеріалами Департаменту технічного регулювання Мінекономрозвитку // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2016. – № 1. – С. 3–6.
3. Іванов С. Імплементація Україною системи технічного регулювання ЄС: економічний та законодавчий аспект / С. Іванов, Т. Артюх // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 12. – С. 41–44.
4. Гінзбург М. Д. Європейські правила технічного регулювання і стандартизації та поступове запровадження їх в Україні // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2016. – № 2. – С. 7–18.
5. «Блакитна настанова» із впровадження правил Європейського Союзу щодо продукції 2014 / [пер. з анг. В. Глінченка та В. Сидорик; за ред. Д. Луценка]. – 153. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.knteu.kiev.ua/file/MTc=/db801a8e0a18da8685b2f55f7bcbb392.pdf
6. Regulation (EC) No 661/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning type-approval requirements for the general safety of motor vehicles, their trailers and systems, components and separate technical units intended therefor (Text with EEA relevance) http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009R0661
7. Directive 2007/46/EC of the European Parliament and of the Council of 5 September 2007 establishing a framework for the approval of motor vehicles and their trailers, and of systems, components and separate technical units intended for such vehicles (Framework Directive) (Text with EEA relevance) http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007L0046
8. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 № 124-VIII
9. Постанова КМУ від 03.07.2013 № 643 «Про затвердження Технічного регламенту з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів»
10. Постанова КМУ від 01.08.2013 № 927 «Про затвердження Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив»
11. Наказ Мінекономрозвитку України від 11.04.2017 № 557 «Про затвердження плану розроблення технічних регламентів на 2017 рік»
12. Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 02.12.2010 № 2736-VI
13. Руководство по выполнению директив, базирующихся на принципах Нового подхода и Глобального подхода. – Люксембург: Офис официальных публикаций Европейского Сообщества, 2000 – 112 стр.
14. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III
15. Наказ Міністерства інфраструктури України від 17.08.2012 № 521 «Про затвердження Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання та Порядку ведення реєстру сертифікатів типу транспортних засобів та обладнання і виданих виробниками сертифікатів відповідності транспортних засобів або обладнання»
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1166 «Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються»
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.01.2016 № 95 «Про затвердження модулів оцінки відповідності, які використовуються для розроблення процедур оцінки відповідності, та правил використання модулів оцінки відповідності»
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 № 96 «Про затвердження Порядку видачі або відмови у видачі рішення про призначення, його переоформлення та видачі його дубліката, розширення та обмеження сфери призначення, тимчасового припинення і поновлення дії рішення про призначення та анулювання такого рішення та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1184 «Про затвердження форми, опису знака відповідності технічним регламентам, правил та умов його нанесення»
20. Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 02.12.2010 № 2735-VI

Букреева О. С., Рыбалко И. В.

ПРОБЛЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ КОЛЕСНЫХ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены проблемы технического регулирования безопасности колесных транспортных средств; выявлено отсутствие законодательных требований в этой сфере; установлена необходимость создания соответствующего технического регламента; разработано содержание проекта технического регламента безопасности колесных транспортных средств в соответствии с требованиями Европейского Союза; выделены основные требования безопасности, которым должны отвечать колесные транспортные средства по их категориям.

***Ключевые слова**: колесные транспортные средства, технический регламент, безопасность, требования безопасности, директива.*

O. Bukryeyeva, I. Rybalko

THE PROBLEMS OF TECHNICAL REGULATION OF WHEELED VEHICLES SAFETY IN UKRAINE

The problems of technical regulation of wheeled vehicles safety are considered in the article; the absence of legal requirements in this area was revealed; the necessity of creation appropriate technical directive has been installed; the content of the technical directive for the wheeled vehicles safety has been developed in accordance with the requirements of the European Union; the basic safety requirements that wheeled vehicles must conform in their categories have been highlighted.

***Keywords**: wheeled vehicles, technical regulations, safety, safety requirements, directive.*

Рецензент: Полярус О. В., д-р техн. наук, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

УДК 543.3

Євтушенко Т. В., Омельчун Ю. А., Сухенко В. Ю.

ОЦІНЕННЯ ПРИДАТНОСТІ ПІДТВЕРДЖУВАЛЬНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІЦИКЛІЧНИХ АРОМАТИЧНИХ ВУГЛЕВОДНІВ У ПИТНІЙ ВОДІ МЕТОДОМ ГАЗОВОЇ ХРОМАТО-МАС-СПЕКТРОМЕТРІЇ ПІСЛЯ ПОПЕРЕДНЬОГО КОНЦЕНТРУВАННЯ

Добре відомо, що вода є передумовою і невід'ємною частиною життя на Землі. Тому виявлення небезпечних для життя людини речовин у питній воді, яку людина споживає кожного дня, є надзвичайно актуальним завданням токсикології. Однією з небезпечних для людини навіть за малих концентраційх є група поліциклічних ароматичних вуглеводнів, які мають властивість біоакумулюватися та спричиняють онкологічні захворювання. Саме тому їх прецензійне виявлення є надзвичайно актуальним. У статті наведено дані щодо оцінення придатності методики визначення поліциклічних ароматичних вуглеводнів (індено(1, 2, 3–cd)пірену, бензо(ghi)перилену, бензо(k)флюорантену, бензо(a)пірену, бензо(b)флюорантену) у питній воді методом газової хромато-мас-спектрометрії після